PEARL BUCK yra gimusi JAV, 1892 m. amerikiečio misijonieriaus, gyvenusio Kinijoje, šeimoje. Ji išaugo Sanchajuje ir ten mokėsi kartu su kinais, pažino jų gyvenimą, papročius ir galvojimą. Kai sulaukusi 17 m. ji grįžo į JAV tęsti mokslą, ji jautėsi lyg atsidūrusi tremtyje, gyveno pagal kinišką būdą ir troško greičiau vėl į Kiniją patekti.

Tas jos noras greit išsipildė, nes ji ištekėjo už agronomo J. Lessing-Bucko, kuris dirbo kartu su protestantų misijonieriais Kinijoje. Kartu su juo, ji išvažinėjo visą Kinijos šiaurę ypatingai neramiais laikais. Ji buvo mokytoja, profesorė, daugelio universitetų paskaitininkė, pilnai įsijungusi į kinų pasaulį, kurį laikė savu. Ji nenorėjo sutikti su tuo, kad amerikiečių ir anglų žmonės vadovautų misijom, būtų vyresni už vietinius. Kartą ji pasakė: "Niekad negalėsiu pakankamai atsiprašyti kinų tautą už tai, kad Jėzaus Kristaus vardu mes jai prisiuntėm kvailų arogantiškų, prietaringų žmonių, kad jai įdiegtume savo prietarus, savo tikėjimą ir teorijas".

Tačiau po truputį ji pradeda jausti šauksmą jos belaukiančio uždavinio kuriam, atrodo, likimas ją buvo paruošęs. Ji turėjo Vakarams perteikti subjektyvų, o kartu ir objektyvų paveikslą šalies, kurią ji mylėjo. Kiek amerikiečių ir europiečių turi būti dėkingi tai moteriškei už pažinimą tos Azijos tautos sielos, kurios romanai paplito po visą pasaulį. 1923 m. viename amerikiečių žurnale pasirodė jos pirmas straipsnis, o 1932 m. jau ji gavo Pulitzerio premiją ir 1938 m. Nobelio literatūros premiją. Žinant, kad pirmas jos romanas per 11 mėnesių ėjo iš leidyklos į leidyklą, nes niekas nenorėjo jo spausdinti, tai buvo labai staigus jos pripažinimas.

Pirmam savo romane "Rytų vėjas, vakarų vėjas", ji vaizdavo didelio miesto kinų aukštąją visuomenę. Jame mes matome dviejų kartų konfliktą: senąją, prisirišusią prie tūkstantmečių tradicijų ir jaunąją -—atvirą vakarų idėjoms. "Geroji Žemė", priešingai, vyriausiu veikėju turi vargingą ūkininką, sunkiai su savo šeima besiverčiantį iš nedidelio sklypo, tačiau toji žemė jam įdiegia gilią, instinktyvią meilę.

Čia reikia pažymėti, kad Selma Lagerlöf, Sigrid Undset ir Pearl Buck, visos trys tarptautinio pobūdžio rašytojos, kurių veikalai buvo išversti į daugybę kalbų, susidūrė su tom pačiom kliūtim ir patyrė panašius atmetimus. Gal tų sunkumų jos susilaukė todėl, kad jų kūriniai buvo labai originalūs, nes neįprastų veikalų leidėjai nedrįsta leisti ir įvertinti. Tačiau kai 1931 m. pasirodė P. Buck romanas "Geroji žemė", jis iš karto patapo "bestselleriu".

Besidžiaugdama visuotiniu pripažinimu, P. B. išgyveno ir didelį skausmą. Kinijoje ji susilaukė dukros, kurią nepaprastai mylėjo. Bet ją laukė baisus bandymas. Vienos ligos pasekmėje, graži mergaitė nors fiziniai augo, tačiau jos protas nesivystė. Nors sveika ir stipri, protiniu atžvilgiu ji liko ketverių metų amžiaus lygyje. Šalia to, ji patyrė niekad nebegalėsianti turėti daugiau vaikų. Ši nelaimė ją smarkiai sukrėtė. Norėdama išvengti nevilties, ji adoptavo visą eilę vaikų, kurie atgaivino jos namų židinį. Gėriu begydydama blogį, ji aptramdė savo kančią ir suteikė džiaugsmą ir gerbūvį nelaimingiesiems, vaikams. Nuo to laiko visas savo pajamas iš knygų, kurios plito dideliais tiražais, ji skyrė vaikų namams.

H. ŽMUIDZINIENĖ KANADOS ŠIAURĖ

* * *

* * *

*

1940 m. ji galutinai grįžo į JAV, kur patyrė prisitaikinimo sunkumus. "Peržengus 40 m. slenkstį, rašo ji, nelengva pradėti naują gyvenimą savo gimtoje šalyje, sunku įleisti šaknis". Sulaukusi senyvo amžiaus, P. Buck tebėra veržli ir stipri. Jos romanai yra ne tik vienintėliai dokumentai apie didelės tautos gyvenimą jos tragiško laikotarpio metu, bet taip pat savo tikroviškumu, savo tonu ir proporcijom laikomi didžiai vertingais meno veikalais.

* * *

IŽDAGŲ UOGINTAI

(ISTORINIS ŠKICAS) (1)

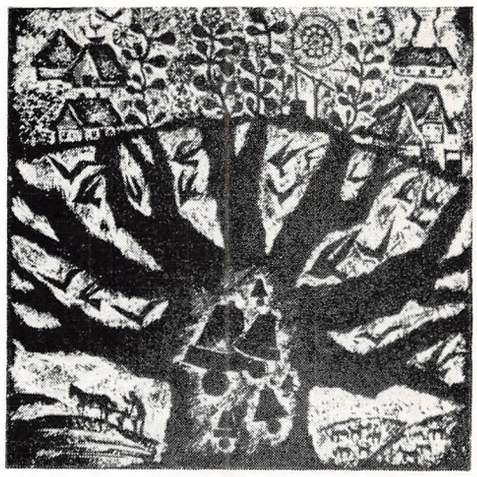

JUOZAS ERETAS

I

Šeimos reikšmė viešame gyvenime

Carų okupuotame krašte lietuviai neturėjo didesnių galimybių visuomeniniams darbams, nes tai buvo tie laikai, kuriems iki 1905 m. tiko graudus Baranausko skundas: "Anei rašto, anei druko mums turėt neduoda. Tegul, sako, bus Lietuva ir tamsi ir juoda". Ta priespauda lietuvius vertė pasitenkinti daugiausia tik savo šeimos židiniu, bažnytinėmis brolijomis ir ekonominiais rateliais.

Taip, žinoma, buvo ir Užnemunėje. Tačiau su tuo skirtumu, kad dėka čia veikusio Napoleono kodekso neleidžiančio smulkinti ūkių, šeimos medžiagiškas pagrindas buvo stipresnis, o iš ūkio išėjusieji dažnai turėjo galimybės eiti mokslus, įgalinančius jems visuomenėje plačiau užsimoti už jų tautiečius Kaunijoje arba Vilnijoje, ypač spaudą atgavus 1905 m. Tokiu būdu ir Bažnyčia Sūduvoje laimėjo didesnį skaičių kunigų, negu kitur. Čia pasitaikė ir daugiau gydytojų bei juristų, taipgi turinčių teisę veikti savųjų tarpe.

Tokiose sąlygose ne tik pavieniai asmenys, o ištisos šeimos galėjo prisidėti prie tautiečių sąmoninimo, lavinimo bei jų paruošimo laisvesniam gyvenimui, iš kurio savaimingai turėjo išaugti ir noras vėl atgauti savo nepriklausomybę. Šeima visuomet yra tėvynės širdis, dėlto ir kone visas visuomeninis gyvenimas priklauso nuo jos padėties. Ilgus metus Rygoje veikęs baltiečių bičiulis J.G. Herderis (1744–1803) teisingai teigia:"Valstybės gėrovė teplaukia iš sveikų šeimų".

Kitur jau seniai yra suprasta šeimos reikšmė visuomeniniams sąjūdžiams ir net valstybėms, ypač jų išlaikymui. Prancūzai, pavyzdžiui, net kalba apie lemiamą įtaką dviejų šimtų savo šeimų, o amerikiečiai tokių pas save priskaito 150. Nors tiek vieni, tiek kiti pirmoje eilėje pabrėžia medžiagišką tų šeimų pajėgumą, reikia pridurti, kad šį šeimos tvirtumą pirmiausia pagrindžia fizinis gajumas, intelektualinis stiprumas ir moralinis švarumas, ir tai ne riboto skaičiaus šeimų, o jų visumos.

Tad istorikas negali neatkreipti dėmesio į šeimas, iš kurių išaugo veikėjai. Geriausia seksis, jei savo tyrinėjimo objektu pasirinksime ne visą tautą, o tam tikrą šaką, kuri lengviau suvokiama ir tiksliau gali būti tyrinėjama. Pasirinkdami šį kelią, mes čia pasitenkiname zanavykais, kurių tarpe vėl apsiribojame Sintautų valsčiuje gimusiais. Jie mums sudaro, tartum, tą fokusą, kuriame įžiūrime visą tautą. Būtų gražu, jei ši studijėlė paskatintų ir kitas plunksnas panašiai atvaizduoti savo šeimos ar giminės buitį naujausiuose laikuose. Tai būtų vertingas įnašas mūsų istorijos nušvietimui, nes tautos istorija yra, bent tam tikra prasme, suma jos šeimų istorijų.

II

Zanavykų šeimos

Zanavykai gyvena atokiai nuo didesnių centrų, plentų ir geležinkelių. Susispaudę šiaurės Užnemunės dalyje už Novos upelio, nuo Kaunijos atskirti Nemunu, jie geografiškai gerokai nustumti į šalį. Nepriklausomybės laikais buvo sumanymas iš Kazlų Rūdos pravesti geležinkelį į Šakius. Kelias jau buvo paženklintas gairėmis, bet planas ir liko planu. Zanavykai neturėjo politinio ar kultūrinio centro, nes žymiausias jų miestelis, Šakiai, buvo daugiau kelių susikryžiavimo taškas, negu dvasios židinys, kas jiems neleido būti polariniu partneriu tokiai Tilžei ar Ragainei. Jie iki Lietuvos atstatymo neturėjo mokslo įstaigų, nes artimiausia gimnazija buvo kapsų žemėje — Marijampolėje, o kunigų seminarija net pas dzūkus — Seinuose. Zanavykų "centras" buvo decentralizuotas skaitlinguose jų viensėdžiuose. Juose jie puoselėjo tą kultūrą, kuri urbaniškesnėse srityse išsivystė miestuose, prisiminkime — nekalbant apie Vilnių ir Kauną — tik kapsų Marijampolę, aukštaičių Panevėžį, žemaičių Telšius.

Bet nepaisant viso to, zanavykai nebuvo užkampiniai snaudaliai; anaiptol, jie reikšmingai, kaikada net sprendžiamai, prisidėjo prie Lietuvos atstatymo. Pažymėkime, pavyzdžiui, Kudirką, gyvenusį Šakiuose ir mirusį Naumiestyje, sukūrusį Lietuvos himnu virtusią "Tautišką giesmę". Tame pačiame kampelyje, Slavikuose, gimė vysk. Pranas Būčys MIC. Čia dirbo ir knygnešys Pranas Kriaučiūnas, kurio "Laiškai iš Zanavykijos" įdomiai nušviečia čionykščią situaciją. O Griškabūdyje jaunuoliškus savo metus praleido "kalbos tėvas" Jonas Jablonskis.

Ypač džiuginantį vaizdą teikia Sintautų parapijoje išaugusios šeimos, antai Vaitiekūpių Banačiai, Bridžių ir Pakorbūdžių Jakaičiai, Iždagų Uogintai, Santakų Vaičaičiai, Piktžirnių Vailokaičiai, prie kurių prisijungia pavieniai Danilauskų, Dėdinų Gintnerių, Keblinskų Sakalauskų ir dar kitų šeimų nariai. Nepriklausomybės metu šis valsčius vien kunigų buvo